

Egyed Emese

„... akkor szabadon fogom választani pályámat”

Bolyai Farkas tézise drámában

Bolyai Farkas *II. Mohamed* című, Konstantinápolynak az oszmán törökök általi meghódítása (1453 május 29.) utáni napokban játszódó, erősen szimbolikus művészi prózanyelven megírt drámája az ókorból ismert téma, Mars és Venus bűnös szerelme tárgyát jeleníti meg historizáló közegben. A darab létrejötté bizonyára összefügg a pályázati felhívással (Döbrentei Gábor: *Eredetiség s jutalomtétel*), amely történelmi tárgyú, magyar nyelvű drámák létrehozására vonatkozott, és az Erdélyi Múzeum című, Kolozsvárt megjelent folyóiratban jelent meg 1814-ben. A pályázat közelebbi célja a magyar nyelvű színjátszás új darabokkal való ellátása mellett az volt, hogy új mű emelje a kolozsvári kőszínház (majdani) megnyitási ünnepsége színvonalát.

A drámát még az eredményhirdetés előtt visszakérte a szerző, és más színpadi műveivel együtt Egy Hazafi írói névbe rejtezetten jótékony célra szánva adta ki Szebenben 1817-ben. Kisfaludy Károly alaposan átírta és már 1820-ban publikálta is *Iréne* címmel. Bolyai Farkasnak azonban *II. Mohamedjével* más lehetett a célja, mint a XIX. század eleje sikerhajhász melodráma-szerzőinek; a korabeli színpadi elvárásoknak nagyvonalakban megfelelő drámája erőteljesen épít a néző (olvasó) enciklopédikus tudására, képzeletére. Eszerint az anyagban létezés és a szellem működése olyan viszonylatokat jelent, amelyekre szüntelenül figyelniük kell...

Amit a tudós tanár fizikából és csillagászatból legfontosabbnak tartott, képes volt a dráma műfaji kereteiben is – mintegy a tárgyat színpadi-filozófiai nyelvre fordítva – népszerűsíteni. A „történelem” folyamatában bemutatott emberalakok (II. Mohamed hadvezér és császár; Iréné 17 esztendő bizánci keresztény leány; Ibrahim nagyvezír, a császár egykori nevelője, stb.) sajátosan komplex jelek is – olyan világban, ahol csak a nagy összefüggések felismerése, az azokkal való összehangolt lét lehet szép (értelmes).